

Saving Brains (Beyinleri Kurtarıyoruz) hareketinden bilgi dolu politikalar ve erken çocuk dönemine yönelik yaygınlaştırmayı öğrendik

Kate Milner

Yardımcı Doçent, Anne Ergen & Üreme Sağlığı Merkezi-MARCH, Londra Hijyen & Tropik Tıp Okulu, İngiltere

Pia Britto

Kıdemli Danışman, Erken Çocukluk Dönemi Gelişimi, UNICEF, New York, ABD

Tarun Dua

Tıbbi Görevli, Akıl Sağlığı & Madde Bağımlılığı Dairesi, Dünya Sağlık Örgütü, Cenevre, İsviçre

Karlee Silver

Programlardan Sorumlu Başkan Yardımcısı, Grand Challenges Kanada, Toronto, Kanada

Joy E. Lawn

Profesör, Direktör, MARCH Merkezi, Londra Hijyen & Tropik Tıp Okulu, İngiltere

Saving Brains, 2011 ve 2017 yılları arasında, 31 düşük ve orta gelirli ülkede, 31 inovasyon projesine 84 hibe veren Grand Challenges Kanada tarafından yönetilen, çok kurumlu, çok bağışlı bir ortaklıktır¹. Saving Brains ortaklığının genel amacı, yaşamın ilk 1.000 gününde sağlıklı beyin gelişimini beslemek için sürdürülebilir ve yaygınlaştırılabilir yollar geliştirmektir. Teknik destek ve liderlik anlayışının geliştirilmesi sayesinde, Saving Brains daha yaygın ve sürdürülebilirliğe yönelik seçilmiş müdahaleleri yürüterek ileriye taşıyan “yaygınlaştırmaya geçiş” amaçlı hibeleri, kullanılan kavramın kanıtı olarak gösterme fırsatı sunmaktadır.

Düşük ve orta gelirli ülkelerde erken çocukluk dönemi müdahalelerinde en büyük yatırımlardan biri olan (Milner et al., 2016) Saving Brains portföyü, yaygınlaştırmaya yönelik süreçlerin anlaşılması için bilgilendirme sağlamak açısından eşsiz bir potansiyele sahiptir.

Saving Brains portföyü, müdahale etkinliğinin gösterilmesinden, politika ve program uygulamasına kadar tüm adımları doğrudan ve açık bir şekilde araştırmak üzere tasarlanmamış olsa da, bu yol boyunca ilerlemeyi değerlendirmek için portföy düzeyinde bir değişim teorisi ve yapılandırılmış izleme çerçevesi etrafında geliştirilmiştir. “Tohum” hibelerinde bile, ekipler yaygınlaştırma ile ilgili faktörleri değerlendirmeye teşvik edilmiştir. Bu şekilde Saving Brains yaygınlaştırmaya daha fazla odaklanarak, farklı ortamlardaki erken çocukluk dönemi gelişimine yönelik müdahalelerinin uygulanmasıyla ilgili soruları araştırmak için eşsiz bir fırsat sunmaktadır.

Sunduğu eşsiz fırsat erken çocukluk dönemi gelişimi için kritik bir ana denk gelmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nden (Birleşmiş Milletler, 2015) ‘Erken Çocukluk Dönemi Gelişiminin Geliştirilmesi: Bilimden Ölçeğe’ adlı Lancet serisine (Britto ve ark., 2017; Daelmans ve ark., 2017; Richter et al., 2017), UNICEF’in *Her Çocuk için Erken Davranmak Önemlidir* adlı raporundan, liderliğini UNICEF ile Dünya Sağlık Örgütü’nün yaptığı ve Anne Yenidoğan ve Çocuk Sağlığı ile Erken Çocukluk Dönemi için Gelişimi Eylem Ağı tarafından desteklenen (UNICEF, 2017; WHO ve UNICEF, 2018) Erken Çocukluk Dönemi Gelişimi içi Geliştiren Bakım Çerçevesi’ne kadar, bu konuya olan küresel ilgi artmaktadır.

Şimdi ise, bu küresel ilgiyi birden çok ülkede büyük ölçekli uygulamaya çevirmek için bir fırsat bulunuyor. Küresel halk sağlığı ağlarının, hedef zorluklara karşı eylemde bulunma konusundaki etkililiğini etkileyen özelliklerinin analizleri, küresel siyasal bağlamı, aktörlerin sayısındaki artışı ve erken çocukluk dönemi gelişim ölçütlerindeki gelişmeleri olumlu ama aynı zamanda özellikle çerçeveleme ve yönetişimi önemli zorluklar olarak tanımlamıştır (Shiffman et al., 2016; Shawar ve Shiffman, 2017).

2016–2017’de, Londra Hijyen ve Tropikal Tıp Okulu, katılımcı bir karma yöntem etki ve süreç değerlendirmesi üstlenmiş, Saving Brains portföyü içerisinde gerçekleştirilen 39 müdahaleyi incelemiştir. Yapılan değerlendirmenin temel amacı, bağlamlar arası bir yaklaşımla yaygınlaştırma sürecinde edinilen programlama, politika ve araştırma derslerini anlamaktır (Milner et al., 2016). UNICEF ve WHO Geliştiren Bakım Çerçevesi terminolojisini kullanarak, portföydeki müdahalelerin %84’ünün duyarlı bakım hizmetine odaklandığını, bunların %63’ünün sağlık sistemi, %25’inin erken öğrenme olanakları ve %12’sinin de toplum aracılığıyla sağlandığını söyleyebiliriz. Tüm müdahalelerin %49’u beslenme ve/veya sağlığa, daha düşük bir oranla %9’u da çocuk güvenliği ve emniyeti konusuna odaklanmıştır (Milner et al., 2016). Saving Brains portföyünün eylemi güçlendirmek ve yaygınlaştırmaya yönelik uygulama alanındaki zorlukların üstesinden gelmek için mevcut fırsatları işaret ettiği üç yol önermekteyiz.

1 Yaygınlaştırmada öncelikli olarak ağları genişletmek ve liderlik gelişimini desteklemek

Saving Brains düşük ve orta gelirli ülkelerdeki çeşitli sektörlerden ve farklı profesyonel geçmişlere sahip üyeleri olan ekipler ile bilimsel, sosyal ve iş modellerini bütünlükten önerilere (Saving Brains, 2018), yatırım yapar. Birçok başka erken çocukluk dönemi gelişim ağı artık büyük fon sağlayıcılar tarafından destekleniyor olsa da, Saving Brains farklı ortamlarda yaygınlaştırmanın uygulamaya alınması ve geçiş dönemini araştırmak üzere akademisyenler de dâhil olmak üzere yeni aktörleri kasıtlı olarak sürece dâhil etmek konusunda eşsiz bir başarı elde etmiştir. Erken çocukluk dönemi alanında çalışan ağların sadece bilgi üreticileri değil, bilgi tüketicilerini de içerecek şekilde genişlemesi gerekir, böylece kanıtların uygulamada daha büyük bir etkisi olabilir.

Saving Brains portföyünün değerlendirilmesi yoluyla elde edilen kalitatif geri bildirimler de erken çocukluk dönemi gelişimi için yerel liderlik gelişimine yatırım yapmanın değerini vurgulamıştır. Saving Brains, düşük ve orta gelirli ülkelerde oluşturulan ekiplere teklif geliştirme ve hibe döngüsü sırasında uygulayabilecekleri yapılandırılmış bir liderlik geliştirme programı sundu. Söz konusu programa web seminerleri ve çalıştaylar, geniş bir teknik uzman yelpazesine erişim ve farklı seviyelerde olmak üzere Saving Brains Topluluğu toplantıları aracılığıyla birebir öğrenme olanakları da dâhil edilmiştir. İleriye yönelik olarak, hibe döngülerinin zaman sınırlamalarının ötesinde liderlik gelişiminde birebir öğrenme ve yatırıma yönelik fırsatların artması yaygınlaştırmayı desteklemek bakımından önemli olacaktır.

1 Grand Challenges Canada (Büyük Zorluklar Kanada) (Kanada Devleti tarafından fonlanmaktadır) bu makalede tanımlanan portföy değerlendirmesini fonlamıştır. Saving Brains (Beyinleri Kurtarıyoruz) ise Grand Challenges Canada, Aga Khan Foundation Canada (Kanada Aga Khan Vakfı), Bernard van Leer Vakfı, Bill ve Melinda Gates Vakfı, ELMA Vakfı, Grand Challenges Ethiopia, Maria Cecilia Souto Vidigal Vakfı, Palix Vakfı, UBS Optimus Vakfı ve World Vision Canada ortaklık çalışmasıdır. Ayrıntılı bilgi için aşağıdaki adresi ziyaret edebilirsiniz. www.grandchallenges.ca/programs/saving-brains/.

2 Zorlukları daha fazla netlikle ve çözümlere yönelik çabalarla bir çerçeveye oturtmak

'Çerçeveye oturtma' ya da 'yaşanan sorunla çözümlerin tanımlanması konusunda dâhili fikir birliği oluşturulması', küresel erken çocukluk dönemi gelişim ağlarının önündeki ilerlemenin etkinliğini tehdit eden bir zorluk olarak tanımlanmıştır (Shawar ve Shiffman, 2017). Çalışmaları yürüttüğümüz bu alanın tarihçesine bakıldığında, isimlendirme tutarsızdır, tanımlamalar değişkenlik içerir ve muhtemelen yapay ikilikler ("sağlık" X "eğitim", "kalkınma" X "engellilik", "çocuk sağkalmı" X "kalkınma" gibi) oluşturulmuştur. Saving Brains portföyünün güçlü yanlarından biri de kalitatif geribildirimde de yansımış olan eğitim ve raporlama gereksinimleriyle "ortak bir dil" sağlamış olmasıdır.

"Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile birlikte erken çocukluk dönemi gelişimine giderek artan ilgi oluşmakta ve erken çocukluk gelişimini pek çok ülkede daha büyük ölçekte uygulamaya aktarmak için bir fırsat ortaya çıkmaktadır."

Önde gelen uluslararası bir sivil toplum örgütünün erken çocukluk dönemi programlarındaki yöneticilerden birinin dediği gibi, 'Saving Brains, bu alandaki çalışmaları gerçekten sarstı ve ortak bir dil konuşmamıza yardımcı oldu.' Örneğin, bir grup paydaş, 'insan sermayesi' gündemi ile erken çocukluk dönemi gelişimine yatırım gerekçesi hakkında paylaşılan bilgileri, kendi ülkelerindeki sektörler arasındaki savunuculuk açısından önemli bulduklarını belirtmişlerdir (Milner et al., 2016).

Bununla birlikte, bazı konular net değildi, özellikle de araştırmacıların ve uygulamada yer alanların kullandıkları dil arasında bir kopukluk vardı. Örneğin araştırmacılar geniş müdahale türlerinden (örneğin "ebeveynlik programları") veya belli bir müfredattan bahsederken, uygulayıcılar spesifik müdahale bileşenlerinden bahsetmekteydiler (Milner et al., 2016; Britto et al., 2017). Yousafzai ve Aboud'un daha önce belirttiği gibi (2014), politika ve programlamalarda vurgu, kayma eğiliminde olduğundan uygulamanın "ne" ve "nasıl" olacağı sorusu daha açık bir şekilde tanımlanmalıdır. Kritik müdahale bileşenlerinin, uygulamaya yönelik olarak ve daha büyük ayrıntılarla tanımlanması gerekir.

Hem sorunların hem de çözümlerin temel tanımları konusunda daha geniş bir fikir birliğine varılması, bunları; içeriğe uyarlanabilen, açıkça tanımlanmış "paketler"e dönüştürmek, birincil sorumluluğu uygulama olan politika yapımcılar ve programcılar için "soruların" netleşmesini sağlamak açısından önemli olacaktır. *Her Çocuk için Erken Davranmak Önemlidir Raporu* (UNICEF, 2017) ve *Erken Çocukluk Dönemi Gelişimi için Geliştiren Bakım* (WHO ve UNICEF, 2018), sesimizi birleştirmeye yönelik önemli fırsatlardır.

3 Etki ve hesap verebilirlik için ölçümün iyileştirilmesi

Bebek ve Genç Çocuk Gelişimi ve Çocukların Bakımını Üstlenenler Tarafından Raporlanan Erken Gelişim Endeksi için WHO liderliğinde belirlenen göstergeler gibi nüfus düzeyindeki ölçenlerin geliştirilmesi için verilen destek de dâhil olmak üzere, Saving Brains küresel çocuk gelişimi yaygınlaştırılmalarındaki son gelişmelere katkıda bulunmuştur (McCoy et al., 2016). Bununla birlikte

yaygınlaştırılan uygulamalara daha çok önem verilmeye başlandığından ve uygulama sürecini ölçmeye, keşfetmeye ve tanımlamaya ihtiyaç olduğundan farklı ortamlarda yapılacak ölçümler önemli bir sorun olmaya devam etmektedir (Yousafzai ve Aboud, 2014).

Saving Brains, hibe alıcıları için içerisinde; müdahale uygulamalarındaki bağlamsal unsurlar, girdiler, çıktılar ve sonuçlar içeren portföy seviyesinde bir "değişim teorisi" etrafında yapılandırılmış bir müdahale ve değerlendirme çerçevesi geliştirdi ve hibe alıcılarından, göstergeleri takip etmelerini talep etti. Ekiplerden elde edilen kalitatif geri bildirimler, bunun önemli olduğunu ve uygulama tasarımının erken bir aşamasında dikkate alınmayan faktörlerin (politika bağlamı gibi) dikkate alınmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, sonuçların ölçülmesi için ebeveyn raporuna aşırı bağımlı olunması, farklı ortamlarda ölçüm araçlarının kullanımındaki süreçlerin tutarsızlığı, ölçülen sonuçların kısıtlı kapsama sahip olması ve kısa vadeli enine kesit sonuçların vurgulanması gibi birçok zorluk yaşandığı saptanmıştır (Milner et al., 2016). Belirlenen çerçeve ise, daha sonra gerçekleştirilecek, daha büyük destek aşamaları ile doğrulanabilecek potansiyel bir etki yaratılabileceği yönünde erken sinyaller vermiştir (Radner et al., 2018).

△ Fotoğraf: Joop Rubens/Kidogo

Saving Brains değerlendirmesinde yer alan paydaşlar ayrıca, çocuk gelişimiyle ilgili sonuçların erken çocukluk dönemi alanında yer almayan paydaşlara, doğru ama anlamlı bir şekilde iletilebilmesinin önemini vurgulamışlardır. Özellikle, ocuk gelişiminde uzun vadeli sonuçların ölümü zaman alabileceğinden, yaratılmak istenen etkiye doğru giden yoldaki ilerlemeyi aktarabilmek için, geçici tedbirlerin önemli olduğu belirtilmiştir. lmlerin hem doğru hem de yaygınlaştırmada uygulanabilir olması gerekmektedir.

Ortaklık büyüyor

Bu belgede ana hatları verilen portföy değerlendirmesinden bu yana, Saving Brains ortaklığı büyümüştür (Saving Brains, 2018). Daha fazla yatırımla birlikte, 50'den fazla ek müdahale halen tasarlanmakta ve test edilmektedir. Saving Brains yararlı dersler edinilmesini sağlamaktadır, ancak bu konuda sihirli bir değnek yoktur. Farklı ortamlarda etki yaratabilecek olan erken çocukluk dönemi gelişim müdahalelerinin, büyüyerek yaygınlaştırılmasını iyileştirmek için uzman olmayan politika ve programlama topluluklarıyla birlikte, geleneksel ağların ötesinde katılım ve ayrıca program tasarımı ve uygulamasında, karar noktalarının tanımlanması da gerekmektedir. Uygulamadan sorumlu kişiler tarafından ortaya atılan kadrolar, müdahale içeriği, maliyetler ve hedeflere doğru ilerleme takip edilirken, daha iyi hesap verebilirlik sağlamak için kapsam, kalite ve sonuçların rutin olarak nasıl lleceği gibi ortak sorulara rehberlik etmek amacıyla, karar noktalarının bildirilmesine yönelik kanıtlara ihtiyaç vardır.

- Britto, P.R., Lye, S.J., Proulx, K., Yousafzai, A.K., Matthews, S.G., Vaivada, T. et al. (2017). Nurturing care: promoting early childhood development. (Besleyen Bakım: erken çocukluk gelişiminin yaygınlaştırılması) *The Lancet* 389: 91–102.
- Daelmans, B., Darmstadt, G.L., Lombardi, J., Black, M.M., Britto, P.R., Lye, S. et al. (2017). Early childhood development: the foundation of sustainable development. (Erken çocukluk gelişimi: sürdürülebilir kalkınmanın temeli) *The Lancet* 389: 9–11.
- McCoy, D.C., Black, M.M., Daelmans, B. ve Dua, T. (2016). Measuring child development in children from birth to age 3 at population level. (Nüfus düzeyinde doğumdan 3 yaşa kadar çocuklarda çocuk gelişimin ölçümü) *Early Childhood Matters* 125: 34–9. Makaleye ulaşmak için aşağıdaki adresi ziyaret edebilirsiniz: <https://bernardvanleer.org/ecm-article/measuring-development-children-birth-age-3-population-level/> (Son erişim: Şubat 2018).
- Uzman Danışman Grubu ve Saving Brains Platform Ekibi adına Milner, K.M., Kohli-Lynch, M.K., Tann, C.J. ve Lawn, J.E. (2016, yayımlanmamıştır). *Saving Brains Portfolio Impact and Process Evaluation Report*. (Saving Brains Portföyü Etki ve Süreç Değerlendirme Raporu) Londra: Hijyen ve Tropik Tıp Okulu.
- Radner, J.M., Ferrer, M.V.S., McMahon, D., Shankar, A.H. ve Silver, K.L. (2018, yayımlanmıştır), Practical considerations for transitioning early childhood interventions to scale: lessons from the Saving Brains portfolio. (Erken çocukluk müdahalelerinin ölçeğe geçişi için pratik düşünceler: Saving Brains portföyünden alınan dersler) *New York Bilimler Akademisi Yıllıkları*.
- Richter, L.M., Daelmans, B., Lombardi, J., Heymann, J., Boo, F.L., Behrman, J.R. et al. (2017). Investing in the foundation of sustainable development: pathways to scale up for early childhood development. (Sürdürülebilir kalkınmanın temeline yatırım yapmak: erken çocukluk gelişiminin ölçeklendirilmesi için yollar) *The Lancet* 389: 103–18.
- Saving Brains. (2018). *Saving Brains*, Grand Challenges Canada. Konuyla ilgili bilgi için aşağıdaki siteyi ziyaret edebilirsiniz: <http://www.grandchallenges.ca/programs/saving-brains/> (Son erişim: Şubat 2018).
- Shawar, Y.R. ve Shiffman, J. (2017). Generation of global political priority for early childhood development: the challenges of framing and governance. (Erken çocukluk gelişimi için küresel politik önceliğin oluşturulması: çerçeveleme ve yönetişimin zorlukları) *The Lancet* 389: 119–24.
- Shiffman, J., Schmitz, H.P., Berlan, D., Smith, S.L., Quissell, K., Gneiting, U. et al. (2016). The emergence and effectiveness of global health networks: findings and future research. (Küresel sağlık ağlarının ortaya çıkışı ve etkinliği: bulgular ve gelecekteki araştırmalar.) *Health Policy & Planning* 31 (Ek 1): i110–23.
- UNICEF. (2017). *Early Moments Matter for Every Child*. (Erken Zamanlar Her Çocuk İçin Önemlidir) Yazıya ulaşmak için aşağıdaki linki tıklayabilirsiniz: https://www.UNICEF.org/media/files/UNICEF_Early_Moments_Matter_for_Every_Child_report.pdf (Son erişim: Şubat 2018).
- Birleşmiş Milletler. (2015). *Sustainable Development Goals*. (Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri) Metine ulaşmak için aşağıdaki linki tıklayabilirsiniz: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/> (Son erişim: Şubat 2018).
- Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF. (2018). *Nurturing Care for Early Childhood Development: A framework for linking survive and thrive to transform human health and potential*. (Erken Çocukluk Gelişimi için Besleyen Bakım: İnsan sağlığını ve potansiyelini dönüştürmek için hayatta kalma ve gelişmeye yönelik bir çerçeve) Metne ulaşmak için aşağıdaki linki tıklayabilirsiniz: http://www.who.int/maternal_child_adolescent/child/draft2-nurturing-care-framework.pdf?ua=1 (Son erişim: Mart 2018).
- Yousafzai, A.K. and Aboud, F. (2014). Review of implementation processes for integrated nutrition and psychosocial stimulation interventions. (Entegre beslenme ve psikososyal uyarım müdahaleleri için uygulama süreçlerinin gözden geçirilmesi) *New York Bilimler Akademisi Yıllıkları* 1308: 33–45.